

Γιώργος Σαραντάρης

Η Ματίλδα Σωτήρου από την Κωνσταντινούπολη έρχεται στο Λεωνίδιο, τόπο καταγωγής της οικογένειάς της το έτος 1907. Στο τσάι που παραθέτει η Ελένη Σαραντάρη στον Πειραιά,, η νόνα μου, η οποία κατάγεται επίσης από το Λεωνίδιο, της γνωρίζει έναν από τους γιους της, το Δημήτριο Σαραντάρη.

Ο Δημήτριος Σαραντάρης φροντίζει να συνταξιδέψει με τη Ματίλδα στο πλοίο από τον Πειραιά για την Κωνσταντινούπολη. Παντρεύονται στην Πόλη. Επιστρέφουν στον Πειραιά αλλά η Ματίλδα πηγαίνει στην Κωνσταντινούπολη για να γεννήσει κοντά στην οικογένειά της.

29 Απριλίου του 1908. Γεννήθηκα στην Πόλη. Ανέπνευσα τον ανοιξιάτικο αέρα του Βοσπόρου και η μητέρα με πήρε στον Πειραιά. Αυτός είναι ο τόπος γέννησής μου στα έγγραφα μου πήραν οι γονείς μου, όταν το 1912 φύγαμε για την Μπολόνια. Οι επιχειρήσεις του πατέρα (Χημικά αλαντοπλυντήριο διοργάνωση εορτών) μάλλον δεν απέφεραν ό,τι προσδοκούσε.

Η οικογένειά μου υπήρξε οικογένεια εμπόρων. Κάποιοι είχαν εγκατασταθεί στο Λιβόρνο ήδη από το 1850. Καΐκι και μεταφέρουν βελανίδια μεταξύ Πελοποννήσου και Ιταλίας. Ο Κωνσταντίνος Σαραντάρης προσκαλεί στο Λιβόρνο δύο ανιψιούς του, το Γιάννη και τον Παναγιώτη. Ο θείος μου Παναγιώτης Mariano Σαραντάρης καλεί τον πατέρα και δύο θείους μου να αναλάβουν την οικογενειακή επιχείρηση στη Μπολόνια τέσσερα χρόνια μετά τη γέννησή μου. Μεταφερόμαστε στη Μπολόνια. Μερικά χρόνια μετά οι θείοι μου αποχωρούν, μένει μόνος ο πατέρας μου Δημήτριος Σαραντάρης, η επωνυμία όμως παραμένει: NIPOTI DI CONSTANTINO SARANDARI

Έως το 1924. Οι επιχειρήσεις του πατέρα καταστράφηκαν. Η μητέρα δεν βγήκε πια από το σπίτι. Via d' Azeglio 57, Bologna.

Ποτέ δεν έκανα μαθήματα στα ελληνικά. Ελληνικά έμαθα από τη μητέρα και τις υπηρέτριες, που ποτέ δεν έλειψαν από το σπίτι. Η μητέρα μιλούσε τα ελληνικά της Πόλης. Έπαιζε πιάνο, συνέθετε κιόλας. Χάρη σ' αυτήν έμαθα πιάνο πολύ μικρός. Έξι χρονών το πρώτο κοντσέρτο.

Διάβαζε ποίηση τόσο αισθαντικά.

Κι εγώ πάντα με τα βιβλία όπως αυτή.

Σπάνια παίζω. Από μικρός. Η Λέλα, η αδελφή μου, μας υπολόγιζε για ίδιους: 'στα σύννεφα...'

Στη Bologna στην αυλή τα άλλα παιδιά παίζουν. Κάθομαι σε μια άκρη και σκέτομαι:.

Από πού ήρθα, γιατί ήρθα, πού πάω¹.

Θυμάμαι πάντα τη φωνή της μητέρας. Δε θέλησε ποτέ να έρθει στην Ελλάδα.

-Μακριά από την Ελλάδα όπου οι άνθρωποι **πεθαίνουν από τύφο**, έλεγε.

‘Και ήταν ωραία’

Στο σπίτι έμαθα γαλλικά. Φοίτησα μόνο σε ιταλικά σχολεία. Το δημοτικό, το ‘Collegio di San Luigi’, σχολείο με παππάδες κοντά στο σπίτι μας. Επτά χρόνια Gimnasio Galvani και Liceo Galvani.

Ο πατέρας δεν ενέκρινε την ακραία προτίμησή μου για τη φιλοσοφία και τη λογοτεχνία. Ούτε ακόμα και την αγάπη μου για το σκάκι. Μια φορά μάλιστα πέταξε το σκάκι από το παράθυρο. Για χάρη του σπούδασα Δίκαιο στο Πανεπιστήμιο της Μπολόνια στην αρχή και μετά στη Macerata.

Η Adua από δώδεκα χρονών δουλεύει στο σπίτι μας . Μια μέρα της είπα:

-Πάρε ένα χαρτί και γράφε ό,τι σου έρχεται στο μυαλό. Θα βγει ποίηση. Άσε το νου σου ελεύθερο. Μην το επεξεργαστείς. Θα είναι ποίημα.

Η ποίηση είναι μαι ουσία όπως η ζωή. Είναι απλώς μια ειλικρινής παρένθεση.

Δε διορθώνω ποτέ ό,τι γράφω. Γράφω σημαίνει ‘καταγράφω’

Ολοκλήρωσα το διδακτορικό μου στο Πανεπιστήμιο της Macerata. Δε με ικανοποιούσε το επίπεδο των σπουδών. Εξάλλου το ενδιαφέρον μου ήταν στραμμένο στη λογοτεχνία και τη φιλοσοφία. Γνώριζα καλά την ιταλική γραμματεία, τους γάλλους συμβολιστές, τον Kirkegard.

Το 1930 εγκατασταθήκαμε στο Montarrone, στο αγρόκτημα του Παναγιώτη Σαραντάρη. Το σπίτι με τα δεκατέσσερα δωμάτια, αυτό όπου περνούσαμε τα καλοκαίρια. Νοίκιασα ένα δωμάτιο στην Macerata, για να είμαι κοντά στο Πανεπιστήμιο.

Η μητέρα κλεινόταν ολοένα στον εαυτό της. Η κλειστή κοινωνία στο Montarrone ήταν ανυπόφορη.

Πρώτη φορά στην Ελλάδα το 1922 κουμπάρος του Δημήτρη Λιγινού στις Σπέτσες στο σπίτι της θείας Ευαγγελίας, αδελφής του μπαμπά. Τα ελληνικά μου δεν είναι αρκετά για να καταλάβω.

‘Υπαγε οπίσω μου Σατανά’. Ο παππός με έβαλε να το επαναλαμβάνω μετά την εξομολόγηση. Δεν καταλάβαινα. Στο σπίτι γέλασαν.

---

¹ Το κείμενο Αυλή

Θέλησα να επιστρέψω στην Ελλάδα. Θα υπηρετήσω τη θητεία μου και θα εργαστώ στην Αθήνα. Στην Ιταλία είμαι ξένος, με ελληνική υπηκοότητα. Δεν υπήρξα μέλος του φασιστικού κόμματος. Δε δημοσίευσα κανένα κείμενό μου ποτέ.

Η γλώσσα της σκέψης είναι κατά βάσει τα ελληνικά, η γλώσσα που πλατωνίζει, όχι οι ηδονιστικές γλώσσες της Ευρώπης

Στην Αθήνα το 1931 εγκαταστάθηκα στο σπίτι της θείας μου Κλειώς Μίχα, στην οδό Κοδριγκτώνος 42, γωνία 3^{ης} Σεπτεμβρίου. Λίγο αργότερα η θεία Κλειώ πήρε στην Αθήνα και τη Λέλα, την αδερφή μου.

Ήταν τόσο όμορφη η θεία Κλειώ. Περπατούσαμε μαζί στην Αθήνα και καμάρινα. Ζωντανή κεφάτη. Τόσο διαφορετική από την αδελφή της, τη μαμά.

Το δωμάτιο όπου κατοικούσα ήταν κάπως απόμερο, σαν σοφίτα. Δεν τους ενοχλούσα. Το βράδυ βγαίναμε στο μπαλκόνι και συζητούσαμε με το ξάδελφο μου. Δεν με καταλάβαινε.

Η Ελλάδα

έχει λαλιά που όμορφα θα ταξιδέψει.²

Υπηρετήσα στο ελληνικό στρατό. Καλοκαίρι προς φθινόπωρο το έτος 1931.

1^ο Σύνταγμα. Και μετά αποσπάστηκα στην 'Εφορία υλικού πολέμου'.

Ας το diabolò!

Εγώ στην Αθήνα δεν εργάστηκα. Ο πατέρας στις επισκέψεις του για το γάμο της Λέλας με κατηγορεί βάνουσα για τη στάση που κρατώ. Συχνά αργώ να απαντήσω στα γράμματα της μητέρας, όταν θίγει το θέμα της εργασίας. Δεν θέλησα να καταντήσω τραπεζοϋπάλληλος. Δεν τους ζήτησα ποτέ οικονομική βοήθεια. Δε χρειαζόμουν

Έκανα δύο σύντομες ακόμα επισκέψεις στην Ιταλία. Η τελευταία όταν 'έφυγε'³ ο πατέρας το 1935.

.....

Τα κορίτσια της Εθνικής Βιβλιοθήκης μου την συνέστησαν ως ποιήτρια από τη Ρουμανία. Γελούσαν. Πλησίασα το πρόσωπό μου στο δικό της για να τη δω καλύτερα. Δεν τους κράτησα κακία.

Την συνάντησα πάλι στο γραφείο πληρωμής Αθηνών. Δεν μπόρεσα να τη δω. Φεφορούσα γυαλιά. Αυτή έτρεξε να μου μιλήσει. Κρατούσα ένα τριαντάφυλλο. Της το πρόσφερα. Της ζήτησα να την ξαναδώ. Να της διαβάσω τα ποιήματά μου.

---

² Αηδονολαλιά

³ Το ποίημα που έγραψε μετά το θάνατο του πατέρα του

Από τη Βενετία της έφερα δύο καπέλα. Σχεδόν όμοια. Καφέ. ‘γιατί μου τα φέρατε;’ Κοκκίνισα. Δεν αγαπούσε τα πρακτικά δώρα.

Μιλούσαμε. Της απήγγειλα. Μου διηγιόταν τα όνειρά της. Πάντα μου μιλούσε στον πληθυντικό. Μόνο στο τέλος είπε:

-Γιώργο...

Με φίλησε στο μέτωπο.

Γράμματα σε μια γυναίκα

Ως επίσημος ξένος σε επισκέπτομαι με την πρόθεση να σου αποσπάσω μια μετάνοια

Η Πικροδάφνη με εμπνέει και με πικραίνει. Χαμογέλασε, το είχε καταλάβει.

Είσαι ελεύθερη. Δε σ έχω στην κατοχή μου.

Ω τρυφερότατη Μάρμω, συγχώρεσέ με που σου λέω λόγια που δεν ξέρεις που να τα βάλεις.

Στο τρένο της ζητώ να βάλω το κεφάλι στα γόνατά της. Αρνείται.

5-10-1940. Επιστρατεύομαι.

Ω Μάρμω! Εσύ μου έλεγες μέσα στο τραίνο, όταν είχα αφήσει το κεφάλι μου στα γόνατά σου και η αυγή είχε ζυπνήσει. – Σήκω Ποιητή μου να δεις τον Ουρανό σου

.....

Όλο το πρωί είμαι στο σπίτι και διαβάζω. Το βράδυ συναντώ τους φίλους μου. Τους διαβάζω, μιλάμε για τα ποιήματα.,

Την Άνοιξη του 35 γνώρισα το Αλερουνδελί. Είναι μεγάλος ποιητής.

Με τον Καζαντζάκη στην Αίγινα. Ο Καζαντζάκης μονάζει, μα όχι μόνος.

Οι ακοίμητες νύφες του Ιονίου Πελάγους, εμείς ο Κάλβος.

‘Το καινούργιο στην τέχνη δεν έρχεται με μια δήλωσή μας, μια διαβεβαίωση και μια πρόθεση συνειδητή να κάνουμε τούτο ή να κάνουμε το άλλο αλλά μόνο με το έργο μας’

Περπατάμε συχνά με το Γιάννη Τσαρούχη στην Γ Σεπτεμβρίου. Είμαστε γείτονες. Ζωγραφίζει όλο τις παλιές πόρτες που βλέπουμε.

‘Γιατί σε τραβάνε όλα τα πράγματα που έχουν παρακμή και γέραςμα;’

Η Ευρώπη είναι ένα μεγάλο κοιμητήριο.

Πηγαίναμε για μπάνιο στη Βουλιαγμένη. Ο Δεσποτόπουλος τρέχει, κολυμπά. Τους ζηλεύω. Είναι νέοι. Τους διάβασα:

Η πιο γλυκειά κοπέλα

στολίζει το δωμάτιο

- Καμαριέρα την έκανες

Πήγαίνα συχνά στην οδό Πιπίνου 59 τα βράδια. Η Μενίκα ήταν δεκατεσσάρων χρονών.

Η εκδρομή στην Καισαριανή. Στην επιστροφή ο Μπαλάσκας με πήρε στον ώμο του. Είχε σκοτεινιάσει. Δεν διέκρινα το μονοπάτι. Γίναμε φίλοι.

Στο 'Ακταίο' στο Φάληρο μπήκαμε από το υπόγειο, στο χορό του Ναυτικού Ομίλου. Με τράβηξαν μαζί. Χόρευα.

Μου βρήκαν μια θέση στην ελληνοϊταλική τράπεζα:

-Δεν ξέρω ελληνικά. Δεν θα τα καταφέρω.

Μετά μου είπαν:

- Πώς το έκανες αυτό;

Ακόμα κι αυτοί δεν καταλάβαιναν. Θα ζήσω σαν ποιητής, όσο μου επιτρέπουν τα χρήματα που υπάρχουν. Μετά θα γίνω εργάτης.

.....
5 Οκτωβρίου 1940. 7^ο Σύνταγμα Χαλκίδος. Ο θείος Γιάννης με συμβούλεψε: «Παιδί μου δεν είναι ανάγκη να πεις ότι βλέπεις όλα όσα θα δεις»

- Ό,τι βλέπω θα πω.

Το δεξί μάτι είναι εντάξει. Έχει σημασία για τη σκοποβολή.

7ο φυσίγγια και δύο χειροβομβίδες.

Φοβούμαι τον πόλεμο γιατί δεν έχω όσο ένστικτο χρειάζεται για να τον αντιμετωπίσω. Το φοβερό δεν είναι ότι ίσως σκοτωθώ αλλά ότι θα μου ζητήσουν να σκοτώσω.

Δε γνώριζα κανέναν ανάμεσά τους. Έξω από την Καλαμπάκα ένας πλανόδιος φωτογράφος μας έβγαλε φωτογραφία. Δίπλα μου ο λοχίας.

Ο λοχίας μού φύλαγε το ψωμί όταν αργούσα στη διανομή. Μια μέρα έβγαλε και μου έδωσε ένα κομμάτι κρέας. Τόσο σκληρό. Με έβαλε να συνεννοηθώ στα ιταλικά με ιταλούς αιχμαλώτους. Ήταν από τη μεραρχία Julia.

7ο φυσίγγια.

Η πορεία άρχισε στην Καλαμπάκα. Οι υπόλοιποι γελούσαν, έλεγαν αστεία. Μ έβαλαν να ζητήσω χαλβά!

Μια ασπίδα να προφυλαχτώ!

Στα Γιάννενα στο νοσοκομείο. Ηθική εξαθλίωση.

Αυτά που είδα με σκότωσαν

Ο Τάκης ανοίγει την πόρτα του σπιτιού στην οδό Κοδριγκτώνος.

-Μαμά, Ο Γιώργος!

Τα στρατιωτικά ήταν πολύ μεγάλα. Οι γκέτες είχαν πέσει.

Μόλις με είδαν. Κλάματα.

-Πήγαινε εσύ να παίξεις, λένε στον Τάκη.

Ιδιωτική κλινική στη οδό Τροίας. Ο θείος μεσολάβησε.

Η Λέλα έρχεται κοντά μου. Επιμένει να φάω.

Δυο πράγματα αξίζουν στη ζωή, η αγάπη και η παιδική αφέλεια⁴

Η μητέρα πάντα στο Montarprone.

- Μακριά από την Ελλάδα, όπου οι άνθρωποι **πεθαίνουν από τύφο**'

Εγώ που οδοιπόρησα

Με τους ποιμένες της Πρεμετής

Είχα τα μάτια μου

Παντοτινά στραμμένα

Στο εωθινό σου πρόσωπο

Έρθε στην κλινική η Μελισσάνθη.

Είδα τον άλλο χώρο. Υπάρχει. Πρέπει να εξαγιστούμε για να γίνουμε άξιοι αυτής τα άλλης ζωής.

Το πέταγμα των χελιδονιών από την παλάμη του θεού.

---

⁴ Καραγιωργα 69